

Incipit liber secundus.

Probus

Quonia vos in illi fe-
deris pacta in edic-
tabili sententia se-
uae non dubito. quibus
id inuicem consentisse videmini. ut
vni9 substantie. vel triu substantia
ru pfessione ex diuina consequenti
a lea9. luulento disputationis
examine coprobetis. omilla que
sise documentoz puri vocabuli.
atq; pprie positi: exigente id ia
mie ipius placati ratio posat. ut
iura humane argumetatiois ca-
uillatioe remota. de sacris diui-
noru auctoritatib9 voluminu. pa-
tris et filij et spūs sc̄i. aut vna a
diuersas doceat eē substantias:
ad qua rei p̄bationē. nō tantū ut
opino9. mea. sed aucto9um pene
mortaliū mens. ita est p̄dula ex-
pectatioe suspēsa: ut si tanti nega-
cij merita p̄derētur. sine vll9
dici cōpendinatioe. vel alia9 mo-
menti iterecipēdine. ad lūmā veri-
tatis atq; calēam manifestissime
ratiois delidēt pueniē. **V**nde ne
tam religiōsa fidelū. et veritatis
cupida frustetur intentio. omi le-
noanio luxuriōse oratiois explo-
sa. de re. de causa de p̄petentib9
de necessarijs agite reb9: omnē
ut dixi vbo9ū ambitū. et paul a
causa vagātes locutionū faleras
leporēq; sermonū caut9 euitan-
tes ut disputationis v̄e narrati-
o. veritate magis q̄ cofno tumē-
ti sonetur eloquiū. **A**thanasij

Let ia dudū crebro ac sepi-
us de vnitae substantie ar-
ca acta disputaueri. meaq; dispu-
tatioēs scripto mādaueri. quibus a
me i hac disputatione aliqd̄ ap̄ly
addi n̄ possit: tū q̄a h̄ extrinsec9
nullo adūlante. dicta sūt. necel-
se habeo hec rurs9 repetere. et in
hoc publice actiois examine mit-
te quo possint tui iudicij sentētia
roborari. **Probus.**

Si nō fuerint areij publicae
onib9 tenuata: tunc nostra
poterūt firmari lūa. **A**rius

Quid he fraudiū tenditū
le p̄ferūtur: ut qd̄ in patro-
aniū nefande assertionis. iudicij
sententia p̄optatur? **A**gam9 pri-
mo. qd̄ nobis agendū necessitas
demonstrāte veritate imponit: inau-
cetur humano auditui. fidei n̄re
pfessio. p̄cipiat iudicia. quibus
modis. quibusq; rōnib9 quibusq;
documentis n̄ra fūlaat assertio: et
eūc demū p̄mulgationē sc̄ētēne q̄
ex n̄o vtiq; nequa q̄ pendet arbi-
trio de iudice postulabim9.

Probus.
Prefationis me nup̄ in h̄ ac-
tionis p̄ncipio habite et sp̄siois
v̄re dudū p̄teritis gestis inerte
meminisse oportet: quibus id p̄ora-
tum est. ut omillis sup̄fluis. ad
arcem negocij debē descendendi: qd̄
debet tandem aliquādo facitae

Arius
Decet p̄rem et filū et sp̄m
sc̄m. vni9 eē substantie. vni9 p̄tatis
vni9 dignitatis. vni9 gl̄e. vni9

ma: ita t. vni9 bluf a t3 honozis:
qd satis ipuda et nimis incauta p
felliōe solz pplis iacitae **Atho**

Profitis filiu vere de **nalig**
pze natu? an no? **Arri9**

Profitis ipse patre. aliu
ius diuatiōis t diuisiōis
vno subia eē nō posse? an nō?

Athanasig

Quid pfitoz. **Arrius**

Eo quoqz pfitoz. filiu ex
pze natum eē **Athanasig**

Ide arbitraris natu ex
pze? qd eē etiā natu de pze?

Arrius

Ostiat tibi qd ex pze dixeri
natu qd etiā facillime scriptu ostē
do **Q**uid callidis vteris argumē
tis? **C**eterū de pze natum. nulqz

michi interi ad plens scriptu oc
curre potuit **E**x patre vero scrip
tum esse recolo: iohē apollo di
cente. **Q**ui diligit patre: diligit

eum qui nat9 est ex eo **Athana**

Ego nichil esse inter **li9**
putas. vtrū ex iplo an de
iplo natu dicat? **Arrius**

Qu michi demonstrare value
ris pprie politū. filiu de pa
tre natum: tūc quid inde sentire

debeā exillimabo. **V**erū quia in
pleriqz ex eplari9 varie politū
nō nescio. vt hylē long quib9 ex

iplo legitur in alijs modis de
iplo legatur: sed vtrū hoc inter
polantiū fraude. an vni9 rei sig

nificatiōe id est vt hoc sit ex iplo
qd est etiā de iplo factū sit: nō sa
tis hoc nre fidei aliqd poterit af

ferre p̄iudiciū **Athanasig**

In hac tua proleutiōe dili
genti admodū certa exposi
ta ratioe. aduertū. **S**ed qd tantū
nostre dixeris. et nō vtrorūqz de
lignaueris fidei non posse pzeiu
diciū in hys verbis afferri satis
miratus sum: et arbitroz qd fide
tuam munire festinans. ista posu
eris. **S**pons me exinde leuiter. si
ne aliquo documento posse tran
sire. **I**n euangelio quoqz de pze
filius dicit. **S**pūs est deus **E**t
vt se de patre natū esse ostendēt:
ait **Q**d natū ē de carne caro ē: et
qd natū ē de spū. spūs ē **E**go de
do pze exiui **E**cce filiū de pze na
tū: ipō filio docente ostēdi

Arrius

Quid callidis et suspiciōis
vteris disputatiōib9: qd dicas qd
ad fidi mee munitionē h dixeri.

Ved ut de sensib9 vris ois abigui
tas auferat: vt sup9 fall9 sū. v
trorūqz fidi siue ex ipō siue de ipō

nat9 dicat: nullū p̄t penit9 i ali
quo afferre p̄iudiciū **Athanasig**

Quid p̄t ex se ipō filiu: h
genuit qd ē ipse an aliū ali
quid? **Arrius**

Rec vtiqz qd ipse ē genuit.
q̄a d̄m d̄o genuit: lux lucē
genuit. p̄cūs p̄cōm genuit: oipō
tēs oipōtētē genuit **Athanasig**

Ego n̄ ex trilec9. neqz ex ni
chilo. neqz ex aliq̄a p̄cēte
ā l̄blequēte matia. s̄ ex se ipō ge
nuit: et n̄ aliū qd id qd ipse ē genuit

Ali9 aliū genuit **Arrius.**

Athanasius
Nos confitemur, quia alius
alium genuit, sed de seipso huius est
de id, quod ipse est: et hoc quod ipse est
genuit: quia alterius substantie: vel
diversi generis filius esse non poterit:
ac sic unus atque eiusdem cum patre sub-
stantie erit.

Arrius
Inolles in istos perfidie er-
rores, unus substantie perfelli-
o huius: nunquam profecto inter patrem et
filium huius nominis faceres mentionem?
Nec disputationem tuam quibusdam
interrogationum gradibus in aliam, ta-
lium condulles articulo: ut ad hunc
eam impie perfellionis deduceres finem.

Athanasius
Hoc sit impium atque sacrile-
gum diuersas substantias patris et fi-
lij profiteri, et quod pius sit ac religio-
sum, unus eos substantie credere: scilicet
as me arri ignorare non posse. Et
hoc non humana opinione colle-
ctum, non coniecturis et argumentis
inuentum sed celestis doctrine magiste-
rio traditum demonstrabo.

Probatur
Primum michi vi qualitatemque
sermonis assigna: et tunc
demum poterit demonstrari, utrum pa-
tri filioque conveniat.

Athanasius
Substantia quidem duobus ap-
pellationum generibus distin-
guitur: et est quidem unus generis qua-
litas que existentis nature essentiam in-
dicat. Aliud vero est substantie genus:
quo ille qui habet ab hiis que habet
dirimitur. Quod ut planius fiat: ma-
nifestiore vobis expositione, Verbi
gratia Homo generis sui ac na-

turę substantia est. Rursus si illud
est, quod extrinsecus etiam in materia
auri vel argenti, aliarumque specie-
rum possidet: substantia eius dicitur.
Et cum eiusdem vocabuli, una vi-
deatur appellatio: duas tamen res
significare videtur. Sed nos de illo
substantie disputamus genere: quod una
queque natura, ab id quod est, vel sub-
sistit, substantia nuncupatur. Et quicquid
ex se ipso id est de seipso genuerit: non
aliud esse potest, quam id quod ipsa
est. Denique homo pater generans fi-
lium, sui generis id est sue substantie
hominem generat: quia homo hominem
generat. Et recte unus substantie
esse dicitur: quia veritas natiuitatis
substantiarum diuersitatem non recipit.
Diuersitas autem substantie est, ut
exempli gratia dixerit, si homo pecu-
de gignat, vel si cuiuslibet generis
alterius a se generis pecude gene-
ret id est si bos gignat alium, vel
si ovium generat capram: que quoniam in
diuersitate generis pergit, monstru-
osa generatio erit, siue nature pro-
prietate minime seruans. Rursus in
elementorum qualitatumque que sunt sub-
stantiarum diuersitas vel proprietates:
ope patris est a dicitur. Verbi gratia,
Unus cuiusque ignis, vel luminis
natura, id est ex se quod ipsa est mi-
nistrare videtur: ut lux fulgorem
ut ignis incendium. Et in hoc of-
ficio sui generis substantie substantie
sue inseparabilem videtur suare
naturam. Si vero lux ex se tene-
bras gignat, mutationi obnoxia
erit, aliter a se generis naturam

tribues: quia in hoc Inmutabilitatis sue illibatam poterit seruare substantiam. si hoc quod ipsa est. minuetur ex se. Ceterum si ut dixi. id quod ex se tribuit. aliud erit. quam ipsa que tribuit: tunc alterius substantie dia poterit. Quod omnino naturarum omnium qualitas et ordo et ratio non admittit. Age iam nunc si videatur a terrenis et visibilibus in superiora. mentis oculum erigamus: et ex hijs que facta sunt infante virtutis substantiam cognoscamus: apostolicam auctoritatis edocti magisterio. quo ait. inuisibilem diuinitatis virtutem. ex hijs que facta sunt debere intelligi. Dixit ergo Arius filium ex patre natum esse. et deum deum genuisse. lux lucem: in qua perfectio unum erit et duobus pauldubio retinendum. Aut enim ex seipso generans. id quod ipse est genuit. et ob hoc filius cum patre unum substantie erit: aut si alterius a se generis deum genuit. vera naturas dia non poterit. que proprietatem substantie generantis seruare non potuit: et eo disputantis ratio deducatur. ut aut omnino natus non sit: aut de generatus sit. Quod utrumque fateri: absurdum et impium esse videbitur.

Probus

Quid tibi contra hec Arius contempserit nouit: edicere non moratur.

Arius

Impliciter atque inmutabilis nature deum esse non reor Athanasium ignorare: qui si ut idem asseruit.

de sua substantia generauit. mutabilis pauldubio erit. Necesse enim est ex se. quod ipse est generando. a parte substantie sue per diuisionis cognitionem perdidisse: aut diuisionis viam perpetui potuisse. Ego ei dei patris substantiam neque ex se aliquid edidisse. neque in partium qualitates diuatum fuisse: neque accessiois et detractionis vel aliquid huiusmodi. quod sit passioni obnoxium sentisse vel sentiri potuisse profiteor. Athanasius.

Ed neque nos hijs passionum additionibus obnoxium diuinam credimus substantiam naturam: sed impassibilem patrem. impassibiliter ex seipso id est de id quod ipse est. filium genuisse fideliter profitemur. Nec nos diuisionem et diuisionum ac partium cunctarum rerum passionumque genera. que inanis sollicitudinis timore atque obice voluisti. a perfectionis veritate deflectunt: ut ne gemus deum ex seipso ob hoc generare non potuisse. ne videatur hijs passionibus subiacere. Quid igitur religiosus quod ue sanctus. a diuinitati magis aggruam: equa obsecro vos o auditores iudicij lance. e quo pesate libramine. Erigite mentis oculos et terrificum futuri examinis diem metuentes. quod magis catholicam atque apostolicam aggruat veritati religiosa mentis intentione prospiciat: ut tunc fateri oipotente deum. impassibilem ex seipso filium genuisse. an illud potest opinari ne passionis viam substantiam erret. ex seipso id est ex substantia sua. filium generare non potuisse.

Ego enim id astruo. id clarissima
vobis p[ro]fessione asseueror: quod sicut
de impassibili. ita et omnipotens
credo id potuisse de sua substan-
tia generare. non tamen aliam pas-
sionis viam subiectam fuisse: quam
diuisio. diuatio. tractatio accessi-
o. Fluxus. Et si qua huic esse possunt
genera passionum. corporeis et
tractabilibus atque ex diuersitate co-
positis. conueniunt rebus. Deus
vero qui nullius corporeis stigmate
transcribitur nec signis. nec aliqui-
bus dissimulat inuolamētis: via
non potest subiacere passionis. Et
recte in eo generatione p[ro]fiteor. quia
genuit: et recte impassibiliter nichil
inominis p[ro]fiteor. quia passibilis
numquam fuit. **Arius**

Quod igitur quia in deo omnipote-
tia denegari non potest. idcirco
non enim eu[m] p[ro]p[ri]etate posse fatendum est: quia
omnino incorruptibilitate eius diuinitate
substantia non recipit? Vnde scilicet iho-
nasticus et valde impietate plenus esse vi-
debitur. ut per unius p[ro]fessionem sub-
stantiae: nec patrem p[ro]p[ri]e subsistere
nec filium in sua p[ro]p[ri]etate exte[n]sere
damus. Illuc enim eius perfidie
vixit intentio. ut p[ro]mixtis et in di-
uisis rei coagulatione ex diuersis col-
lectis atque confusis. patris et filij
p[ro]p[ri]etatis. in sua ut dixi p[ro]p[ri]etate
singularitate minime subsistere va-
leant. Illud etiam nimis horrendum
in hac tu p[ro]fessionis p[ro]fidia conti-
netur: inuolabile p[ro]p[ri]etate de sua sub-
stantia generando corruptionis ac
diuisiois viam declinare minime

potuisse **Athanasius**

Ueritate diuine generationis
velut nodis insolubilibus ac-
tus obligatus per necessitatem que necesse
da intentionis molimina. quibus
diuina certum est carere natura. et
uacandi suffragium queritans. et cor-
ruptione incorrupto. passionem
impassibili. impotentia obuias omni-
potenti: et hoc crebro ac sepius
repetens. nulla te diuine maiesta-
tis reuerentia. a tam nefandis ob-
iectionibus arceret. Optum video po-
test. Sed sine ullo pudoris intuitu
in iniuria venerande natiuitatis fi-
lij: obuius properare contendis.
Ved te effrenata euagante. et
velut vndoli equo gurgite.
naturali quadam licentia eluitate
diuine autoritatis testimonia cor-
rumpit: et ita certos diuine autori-
tatis limites coartatum. legalium co-
stitutionum metas egredi non sinent.
Inuolcat igitur humanis sensibus
sacro illo sue p[ro]fessionis oraculo
diuina maiestas. quo se filium de
occulto substantiae sue archano. in-
effabiliter genuisse testatur: et di-
cit ante luciferum genuisse te. Vnde est
ergo in hac diuine p[ro]fessionis p[ro]festa-
tione retinendum. Aut enim de sua in-
effabili substantia incorruptibiliter
genuit: aut ne corrumpatur. om-
nino non genuit. Ved ego hanc
integre. si de ea partem eligo: que
me religiosius p[ro]fessati de se deo
sua det fabulandum: nec me illa
huic passionis obstacula ex infide-
litatis sacrilegio descendencia

Nullatenus poterunt reuocare: ut
merito credam deum generare non
potuisse. ne humane consuetudi-
nis more corruptioni potuerit libi-
acere: cum hoc michi satis esse non
dubitem profitendum. quod constat de
patris utero procellisse. **Arrius**

Quoniam tua prosecutionis
intentio monstrat: propositum
nobis et corruptioni obnoxium vis
introducere deum: qui etiam in eo
corporalem uteri appellationem
accipere non metuis. Necesse ergo
erit. ut aut membrum copositus sit:
si uterum habet: aut corruptioni ob-
noxius ut dixi. si de sua substan-
tia generauit. **Athanasius**

Recede id me lenissime argue-
res: si ego deum propter temeri-
tatem presumptione habere uterum in
ullo diuine legis testimonio esse
firmasse. At cum ipse deus ad refel-
lendam credendum nolentium insaniam. hoc
de se ipse pronuntiare dignatus est
quo cunctius per uteri nuncupati-
onem. non ex talea. non aliunde. sed
de seipso id est de sua substantia filium
generasse doceret. Cur michi vitio-
se crudelitatis notas infigis?
cum hoc potius deo dicere possis?
Si habes uterum. propositus eris:
si de te ipso genuisti. corruptioni
obnoxius eris. Nam ita in deo uterum
sine aliquo membrorum propositioe accipi-
tur: sicut et oculi et aures et manus
et pedes sine ulla distinctione lima-
ntis in se referunt. Sicut si oculi os
quod omnia videt. aures quod omnia audit.
manus quod omnia operantur. pedes quod ubi

quod est: ita uterum quod de seipso ineffabi-
liter genuit accipere debes. Ne te oportet
et infideliter opinari. quasi de seipso
genuit corrupti utique potuit quod
impossibile et incorruptibile generare po-
tuit? non hanc pro generatione corrupti
potuit: fideliter genuit propter. Nam
si mirabile ex uirgine contra rerum na-
turam incorruptibiliter creditur: quod
toto magis ex parte esse debet? et incor-
ruptibiliter genuit? Si enim substan-
tia est natura uirginis. quod ex ipsa ut
quod corruptibilis nature generatione. pas-
sioni et corruptioni potuit subiacere.
intemerata pudoris integritate.
et intactis uirginalibus claustris.
mirabili incorruptionis integrita-
te filium generauit. cur non ma-
gis ut dixi. incorruptibilem am ge-
nito ex se incorruptibiliter filio. cor-
rupti non potuisse credamus? et nouum
atque intantum monstruose opinionis
damnablem metum fateri uirginem
partu non potuisse corrupti? et for-
midare deum ne corruptionis uicio
subiaceret. si de substantia gene-
rae non potuisset? Volente igitur
deo. corruptibilis nature uirgo.
in ullo corruptionis uicio genuit:
et ipse qui incorruptaliter amnis
naturis incorruptibiliter prominat
hoc sibi prolatum non potuit? ut de su-
a substantia filium incorruptibiliter
posset generare? Ergo quod deum. de
seipso filium genuisse. et diuina scrip-
tura testatur eloquia. et in sua id ar-
guitur superiore prosecutione falsum est: ut
dica uirorum optime probe. quis
magis cum diuisis quoniam scripserit

utrum ne ego. qui ob hoc vni9 sub
stantie filiu ai pre ee confiteor. qd
videlicet ex ipso et non aliunde di
nolatur natus. Et ob hoc rursu
incorruptibiliter genuisse pfitetur.
qa excellencia diuine maiestatis
substantia. p sui ineffabile poten
tia. corruptioni subiacere non pos
se. an ille qui in tanto intelligen
tie discrimine positus e. Et qm
fide sue pfidie referre nesciat. no
lens cui confiteri dm de sua lba
filii incorruptibiliter genuisse. in
eam confessione necessitate attra
hitur. vt neget omnimodis genu
isse sed hoc ipm negare. obuian
tibus vndiqz et clara voasferatio
ne exclamantib9 siue pphias. siue
aplias voabus nuq sine dubio
poterit. **Probus**

Quidqd in hac pfectione
vraz alertioe cognoscere
potui. vltimi examinis nri sente
tia retinebit. Nūc vero si qua vo
bis adhuc de diuis scripturis. si
dei vze congruentia. supelle puta
tis. pferre dignamur. quo faci
lime queam9 pcellu disputatiois
qd veri ratio contineat indagare

Arrius
Quod tā breuib9 et exigu
is qstionib9. omni illa disputatio
nis mee narratione vsus sū. xpi
ani pudoris ac verecūdie fuit. ut
disputationis nostre trames leui
bz inchoaret micis. Sed qa vi
deo athanasii pspicue veritate. ro
bullissimā firmitate qbul dā aris
tantū questionū impulsioib9 qua

te. acrius contra eū et validi9 o
pinoz dimicandū. Dicit qd ptem
et filiu vni9 esse substantie. sed il
la intemerata ineffabilisqz esseti
a que pater e. nec redūdās vni9
in se fuit. ut merito quasi exuba
tioe quadā. sine dāpno sui in ea
de substantia genuerit filiu. cū ei9
essentie. que alijs oibus infinita
atqz imensa sit et incorporea nich
il esse possit exuberās. **Hiqdem**
determinatoz sit exuberāe. qd e
quali extra effluē. Deus aut qui
vni9sa plectitur. nichilqz extra
se habet. aut quod effluere p
aut infinitus quo poterit redūda
re. cum qd effluere eorum est.
qui accipiūt incrementa. q si accipi
at aliquādo. necesse est ut semp
accipiat et nichilomin9 pari exu
beratione semper generet. **Hi**
autem incrementa non accipit. qd
iple etiā latetur. n effluit nec re
dūdat. qd tale cū p ee dicat. cū
filii genuit. ex sese substantia suā
vni9z diuisit in filium. et paternā
tantūmodo ante substantiā pro
rata parte secretam a se ac relee
tā. filiu nominauit. tantūqz de
traxit pater. qtum in filiu contu
tulit. Quo tamē ipso. qe qd e fili
us aut hodie caret pat. a pfer9
nō est. aut eo si nō indiget. qua
si supfluo habūdauit. **Qd** vtrū
qz in dm non cadit. am et in hoc
qde ipso pris et filij nomē est nō
possit. vbi n habita generatio e.
sed potius facta discessio. Tunc
qd necesse est omē qd diuidi p
t.

posse corrumpi: que si ut manifestatum est in deo esse non possunt. aut non potius voluntatis et caritatis esse filium confitemur? quod quidem voluntas nec in hominibus quidem minus libera est. ne dum in deo aliqua lege teneatur? Qui si non est filius voluntatis: si patet ut vocatur deus. quasi aliqua lege naturae filium edidisse videatur. In qua quidem generatione si id genitum est. quod erat pater: quaedam pars patris. filius nuncupatur. Incertumque est quod pater quid filius debeat nominari: cum in duas partes ad eque sit diuisa substantia. Illud vero quod quasi ad proprietatem naturalis substantiae demonstrandum. paterni oraculi testimonium producit. ut merito patrem ex eo quod ipse est. et filium genuisse credamus. quia dixit ex utero ante luciferum genuisse te: quod id abluendum inceptum sit. aptissime demonstrabo. Dicitur non solum aliquanta in ordine rationabilium creaturarum consistens. sed et in sensibili elementorum qualitate subsistere: de hiis legimus utero passisse. Aut enim. Quis est pluuie pater? vel de cuius utero procedit nix? Num igitur quia haec rigentis et torridi elementum qualitas diuino legitur utero procedere? idcirco unus eundemque substantiae cum eo creditur esse? Aut quia rursum homines deum legimus genuisse ut ipse ait. filios genui et exaltavi. Et iterum. filius meus primogenitus israel est. Aut rursum. Vis qui natus est ex deo. non peccat? idcirco

rectius opinabimur homines cum deo unus esse substantiae? Aut quia sic a postulo totius creaturae uniuersitatem. generali pronuntiatione comprehendens. ex deo esse allegerit dicens. quonia ex ipso. et per ipsum. et in ipso sunt omnia: ob hoc prudētius coniamus. uniuersitatem creaturae. hoc esse quod deus est: aut unus cum eo esse substantiae. quod videlicet ex seipso legitur subsistisse? Sic ergo et filium. cum de dei patris utero passisse famur ut non ad indicium unius naturae. sed ad inestigabilem secretorum archana dictum competenter debemus accipere. Athanasius

In ludis theatralibus. hiis qui figurarum varietate mutantur. diuisi quidem atque alij apparere oculis iudicantur. Nam ite ipse qui aptate ymaginis speciei rigidus quodam iaculatur: iteque vultu in hominum aptato. alterius membris motibus ludens. in mollitiem resolutur feminarum. Ita nunc videtur in artibus quatuordecim ymaginibus imutatis. velut diuisa coniectis: similitudinis varietate formari. Nam hoc quod dudum coepit et breuissimis disputationum obiectionibus intentauerat: sub alterius preceptu ymaginis iterum ac sepius repetens. a proprietate questionis illate omnimodis non recessit. Neque enim quia nunc lanquam diffusius proplexa verborum ambage. serie appositionis extendit: idcirco aliud nunc egisse videndus est: quod quod superius quinae iaculasse

Dixit ei pater et filium ob hoc unus
us non posse esse substantie: qui
a eadem paterna substantia. nec
exuberatione amplissime diuina-
tio nis. in augmenti copia effluere pos-
sit. utpote que nullis metarum ter-
minis acta. finalibus quatuor modis
arceat: quoniam eius est exuberationis
copia redudat. que certo ut dixi-
mus concluditur sine: nec rursum
velut integram et intemeratam parti-
onis deletionem aliquam pertulisse.
Sed hec omnia passionis genera-
diuine nature non conuenientia: iam
superius calumpniosius magis quam
verius cognoscatur intentasse.
Quibus nos religiosa fidei intellec-
tu appetenter prestat dedisse respon-
sum. Neque enim exuberatione substa-
ntie redudat filium diuinitatis: neque
rursum delecte nature portumcula
nominamus. sed perfectum patrem
perfectum filium. non ex hijs que in eo
supplementis exuberationibus reduda-
bat. quod dictu nephas est: sed ex
seipso id est ex eo quod ipse est. inseparabiliter.
indivisibiliter. incooperata-
liter sine dissectione. sine affluen-
tis copie redudatione. in illo omni-
no passionis genere ineffabiliter
credimus natum: et idcirco unius
fatemur substantie. quia non aliunde.
non ex nichilo. non ex substantiis
vel precedentibus materialium quali-
tatum sed prope deum de deo. lumine de
lumine. virtutem de virtute. sapien-
tia de sapiente. fideliter existisse fa-
temur. Nam si alterius ac diuersae
substantie. ut artius arbitratur:

filius de se non dicet. **D**icit habet
pater vitam in semetipso. sic de-
dit et filio vitam habere in semetipso. **E**t
iterum. sicut pater nouit me: et ego
nouit patrem. **Q**uid est ergo. sicut ha-
bet vitam in semetipso. sic dedit fi-
lio vitam habere in semetipso: nisi
sicut est pater. ita est et filius?
Et si idem habet esse: unus sunt pro-
culdubio substantie. **N**eque enim est al-
iud. esse patris. aliud viuere: id
est non aliud est. ipse pater. aliud
vita eius: sed vita essentia. et esse-
tia vita. **A**lioquin compositus vide-
bitur. ex diuersitate subsistens:
si aliud ipse. aliud vita eius sig-
nificat videtur. **Q**uia ergo apparet
vita patris hoc esse. quod ipse est: si-
cut habet vitam in se. sic dedit fi-
lio habere vitam: id est sic est esse fi-
lij. sicut est esse patris. **N**on dubium
est esse patrem et filium unius essentie:
atque unius esse nature. **N**am et quod
ait sicut pater nouit me. et ego
nouit patrem. unitate proculdubio vo-
luit indicare substantie. quia secundum
superius disputationis intelligen-
tia. non aliud est nosse patris. aliud
esse. **H**oc ipsum enim quod est nouit. et
quod nouit est: quia non alter nouit.
et alter est: et quia filius sic nouit
patrem. sicut enim pater nouit. **N**oti-
one verbi in deum. essentia esse dixi-
mus: non dubium. quod sicut est pa-
ter. ita est et filius: ac sic diuersi-
tate essentie non admittit res. que
vno ac simili modo subsistit. **D**e-
nique ut hanc patris et filij unitatem
substantiam plenius nosceremus. que

dam nobis diuine scripture rerū
 uisibiliū exēpla posuerūt: quib⁹
 nos ad inuisibiliū intelligentiā re
 ligiosius puocaret. Nam paterni
 luminis splendorem. et bonitatis
 eius ymaginē filium posuere: nō
 q̄ ad res diuinas metiendas cor
 poraliū satisfaciānt exēpla spene
 rī. Sed quia ineffabilis illa natu
 ra exprimi non potuit: quedā ex
 hīs que uidentur. similitudinē
 pferūtur indiana: ut sicut splendor
 et ignis diuerse non sunt substan
 tie. uel sicut ymago ab eo cuius
 ymago est in aliq̄o differre nō p̄t
 nisi aliqd̄ in se diuisū retinēs. p̄fe
 cta et uera esse nō possit: ita p̄r et
 fili⁹ n̄ diuisē s; unū credūt eē s̄
 stācie. Et q̄a in nulla exēpli grā p
 tuli testimonia q̄b⁹ astreuerit et i
 ta eē oīa ex deo. ut n̄ tū credātur
 de ei⁹ p̄cellisse s̄ba: iterū uero utrū
 sic filiū ex p̄re alleit extitisse: sicut
 uniuersa ex ip̄o extitisse narāf.
 Quid ḡdicas? Dic debe⁹ accipe
 filiū de p̄ris utero p̄cellisse. Ex
 p̄re genitū eē. sicut hoies ex do
 natos. Sicut nix ex ei⁹ utero legit̄
 p̄cedere? an lōge aliter? Sed q̄
 so unū e duob⁹ respōdeas: id ē. a
 simili. a dissimili dicās

Accius
 Non similiē uniuersa ex do ex
 titerūt. uel genita s̄. sicut fili⁹: a
 lē extitit creaturā. Athanasī⁹
 filiū lōge alit̄ q̄ creaturā
 extitisse fatens. dicit in eius
 natiuitatē gnatiōe. rerū factarū ex
 empla ptulisti? Ea e. i. que p̄tra

rijs modis p̄pe originis sup̄lete
 p̄napia: non equo intelligentis
 sensu p̄parari uidentur. Et quia il
 luc p̄secutiois tue intentio h̄git
 apparet te totū dogmatē. q̄d du
 dū repudiabas erroris sacrilegi
 ū defensāe. Namq; et ip̄e cum dei
 filiū de p̄re genitū abnegaret.
 atq; talib⁹ testimonioū doctri
 nis uertaretur. q̄bus lucē clar⁹
 demōstrat. filiū di deum. uere et
 p̄pe de p̄ris s̄stācia genitū illuc
 impietatis sue molimina uertit. ut
 hyltem modis. eodēq; rationis
 ordine filium de p̄re allereret na
 tum. sicut hoies per adoptionis
 grā in diuine generationis pro
 lem legit̄m consecratos: q̄ tu quo
 q; licet alijs diuiz indicijs q̄dies
 ad idē tamē infidelitatis cōpitiū
 puenisti. alioes non ob hoc de il
 la ineffabili p̄ris substantia filiū
 natū debē intelligi. q̄ ex deo ge
 nitus. uel ex p̄ris utero legit̄ p̄
 cellisse. cū tōne p̄simili. non solū
 hoies ex deo natos. uerūcū in
 lenibiliū elemētōrū qualitates.
 p̄m uteri gnatiōe p̄cellisse legā
 t. Et licet iā tot⁹ p̄secutiois tu
 e narrationē. unū h̄mois p̄nūa
 atioē dissolueris. q̄ dixisti longe
 alit̄ filiū. q̄ creaturā dunt⁹ extitisse:
 tamen quia breuitate sermo
 nis. obscur⁹ et p̄plexius plati.
 itentionē legentiū tetras q̄buldā
 nebul obnubilisti: idcirco ego nūc
 luadi⁹ et plan⁹ que obscura s̄.
 et uentatē obūbrant. in manife
 stationē clarissimā p̄fectā notiois

Ostendā igitur q̄tum ad p̄prietā
sem dīne generationis p̄tinet. H
esse ex v̄o nāsa. quod est de ipso
generari. Et vt manifestioribus
dinaz scripturaz testimonijs v
tar: euāgelicū p̄ferā documētum
Angel⁹ ad mariā ita loq̄t dicēs
Spūs sc̄us sup̄ueniet in te. et v̄
tus alāssimū obumbzabit tibi: i
deoq; qđ nascetur ex te sc̄m. v̄o
cabitur filius dei. Et itē aplūs
Cum autē venit plenitudo tēpo
ris. misit deus filiū suū natū ex
muliere. factū sub lege. Nū igit
quia angelus mariā sic affatus
est. vt nō de ipsa. sed ex ipsa gig
nedū diceret filiū. quia aplūs ex
muliere natū asseruit filiū. ob h̄
i xp̄o veri hoīs natiuitatē nequā
q̄ p̄stabitur. aut extrinsecus. et
non p̄prie ex v̄ginali v̄tero credi
m⁹ p̄cellisse? Cernis igitur sup
flue te in dīne generationis natiui
tate. v̄isibilū creaturaz exēpla
ptulisse cū euidentiorib⁹ testimoni
v̄o documētis appareat. id esse
ex ipso. qđ est etiā de ipso genera
ri. Vñ mirari me fateor. quō crea
tūe nomē in filiū refugias. et nō
factū sed vere licitū est. p̄fitemdū.
ex p̄re genitū credas. totini quo
dāno. et si nō integris. verissimi
libus tamē p̄leationū sententijs
ei⁹ fueris impietatis dogmata
imitatus. **Arcius**

Quis potius totini lectetur
p̄fidia. v̄terū ne ego. qui ea
que filius ad demōstrādā dīnita
tis sue longe inferiorē. et in om̄ib⁹

similem naturā l. ai. 9 est. sc̄m
deitate dictū accipior. an ip̄e tu.
qui pene cūta humanitatē exem
pla. non succub⁹ verbis. nec si
mulata opis effia etiā. p̄cta ho
m̄ini reputas allū p̄to? Nāq; ut
nō solū aliter se. verū etiā inferiorē
a p̄re ostēdet. ait. Pater maior
me est. Quia p̄fessione euident⁹ de
claratur. p̄ris et filij diuersas eē
substācias. **Athanasius**

Profiteris filiū dei. deū. ser
uilem nostri generis formā
habuisse an non? **Arcius**

Quis hoc impi⁹ negauit?
xp̄m sicut deū ita quoq; ve
rū hominē confitemdū?

Athanasius
Debem⁹ igitur eorū q̄ xp̄s
locutus est. aliq̄ta dīnitati. aliq̄
ta humanitati ascribē? an sine vl
lo p̄tationis discrimine vniūsa aut
deo aut homini assignatē?

Arcius
Hec nō solū irreligiōsū. sed
et lūme esse demētē. vt oīa cum
aut sc̄m dīnitatē. a sc̄m huma
nitatē locutū fuisse putem⁹.

Athanasius
Sed ergo sc̄m p̄fessionis tu
e sententiā aliq̄ta dīnitati. nōmul
la v̄o humanitati ascribēda sūt?
cur non hoc qđ ait. pater maior
me est. humanitati? et qđ ait ego
et pater vnū sum⁹. dīnitati repu
tam⁹? Namq; vt noueris sc̄m
id qđ homo erat. eū dixisse. p̄r
maior me est. ait. Si diligeretis
me. gauderetis vtiq; quia vado

ad patre: quia pater maior me est
Progo cum filius secundum unita-
tis sue potentiam uniuersa imple-
at. nec sit aliquis locus. eadem
diuinitate vacans. utpote qui ce-
lum et terram atque inferna pari om-
nipotentia impleat: quomodo ait.
Vado ad patrem. cum quo semper erat
et a quo nunquam recesserat? Eius est
enim ire et venire. qui aliquibus lo-
corum terminis. circumscribitur: ut
eum in quo erat delectes locum. ad
aliud ubi non erat. veniat: nisi quia
vtique de illo quem assumpsit homi-
ne loquebatur. quod ipse erat iturus
ad patrem. a quo et venturus est ut
dicere viuos et mortuos. **C**eterum
verbi diuinitas. que ut diximus
uniuersa implens. nullis locorum
spacijs terminatur: sicut nichil est
unde discedat. ita nichil est ubi ve-
niat. **E**t hoc modo apparet secundum
id quod homo est. non solum patri. ve-
runtiam angelis esse minorem. **N**am
si secundum id quod deus est. eum mino-
re accipere volueris: pari conditio-
nis necessitate. etiam angelis se-
cundum diuinitatis naturam. minores es-
se videbitur. **V**eniens autem apostolus ait.
Minoralis enim paulominus ab ange-
lis. **S**i ergo nulla ratione admittitur
ut secundum id quod deus est. minor ange-
lis habeatur: apparet hoc mino-
rationis officium. non deo verbo.
sed homini reputandum assumptum.
Et quoniam excellentiam tuam spiritus huius
rei intentissime ac fideliter immi-
nere. ut patrem et filium et spiritum
sanctum unius esse substantie de-

monstrarem. atque filium de patris
substantia. ex diuinis voluminibus
coprobem. quod omnium proleanti-
onum meorum sententia. ita se habe-
re monstratur. ut sicut hominum et
cuiuslibet animalium genus sue sub-
stantie simile significat. et nec ho-
mo bouem. nec hos homines ge-
nerat. sed ad suam similitudinem id est
sue substantie unaqueque res pro-
creatur: mirari vti queque vltimaque
non debeo deum de sua substantia filium
potuisse generare. cui totum esse
subiectum est. **H**ec ne scripturarum te-
stimonia mea oca puarentur: ag-
gredior ipsius opitulatione munitus
filium de patris substantia ineffabili-
ter natum diuinis oculis apparere.
non luculento disputatiois
argumento. vel ex philosophic
arte veniente: sed ut dixi. cum
ex diuinis demonstrauero docume-
tis. tunc demum acrius obmuta lect-
um filium de paterna substantia ge-
nitum regalibus eloquijs me docen-
te cognouerit. **P**aulus apostolus de fi-
lio ad hebreos scribens ait. **C**um
sit inquit ymago inuisibilis dei: et
figura substantie eius genitus. **J**e-
remias quoque prouidentissimus propheta
eum de dei patris persona cononatur
et dicit. **S**i stetit in substantia
mea. et audisset verbum meum: auer-
tisset eos a studiis suis pessimis.
Et ut eum de filio dixisset probaret:
subiungit idem propheta dicit. **Q**uis sta-
bit in substantia mea? et videbit ver-
bum meum? **V**erbum est filium dauid
propheta de patris personam testatur dicens

Eructavit cor meū v̄bū hōm̄ Jo.
quoq; euāgelista sciens apud pa-
trē. verbū id est filiū. a p̄ncipio
apud p̄rē esse. et a p̄rē verbū
nūq; sepatū fuisse. in p̄ncipio euā-
gelij id est annūciationis sue posu-
it dicens In p̄ncipio erat v̄bum
et verbū erat apud deū. et deus
erat verbū. Et iterū alio loco tra-
didit dicens Iniaū opis v̄bū. n̄
qđ in creatōe v̄bi id est a filij pere-
ctōe etās cepit facē creaturas.
Sed quia p̄ v̄bum dei id est p̄ filiū
omnia creata nascuntur. Unde da-
uid p̄phā canit et dicit Verbo do-
mini celi firmati sūt. Et ut sp̄m̄
san̄ huius opis locū ostēdet. leui-
tus est dicens et sp̄s dñi est
v̄tus eorū. Multe sunt enim que
de filio scripturę dñe p̄hibent testā-
moniū. qđ de substantia p̄ris id est
de id qđ ipse est. genitus demon-
straret. de qua substantia nō tan-
tū similis p̄ri filius p̄probatur.
Nec fides est. quā xp̄us ap̄līs
tradidit. et ab ap̄līs ad nos vl-
q; puenit. nec possum⁹ eam in a-
liquo imitatē. quā constat ab inia-
o fideliter ut data est conseruari

Probus
Hac congruo disputatiōis
ordine. p̄ varia questionū diuersi-
tate. orationis v̄rē feratur inten-
tio. et velut abire p̄posita rectitu-
dine linea paululū necessariō de-
uians. in obliquū tortuosi trami-
tis pergat anfractum. ob hoc sci-
liet auia queq; perlustrans. ut
nichil penitus inexploratum. ni-

chil relinquat intactum. **T**ame-
quoniā areij p̄lectio. quā dudū
actionib; questionum nodis illiga-
uerat. hūc dubietatē sensū audi-
torib; dereliquit. dū nō omnia sed
certa queq; oblationis capitula.
athanasij vidētur respōsionibus
soluta. et sequēs michi esse videt
ad reliqua ei⁹ expedienda. i qui-
bz maxime auditor heret intenti-
o. athanasij debere. orationis
sue electere cursū. **D**iquitē illud
nobis. maiore helitationis ser-
pulū mouet qđ idē areij dixit pa-
trē non naturaliter filiū genera-
se. ne scilicet videatur naturalib;
cōditionū necessitatib; subiacē.
sed volūtario caritatē affectu edi-
dille. quo per hec in deū libere
potestati demonstratur indiciū.
atq; ita extrilecus magis q̄ de
seipso intelligatur genēsse. **E**t
iure p̄rē volūtatis et caritatē.
pon⁹ q̄ naturē filiū esse credēdū.
quē ut dem̄ ē volūtate et nō naturali
lege dimolatur edidisse. **C**ū ergo
hāc ut dixi nodose questionis solu-
tionē. utrū obliuōe an difficulta-
te athanasij liquet omisisse. nūc
si videtur cōtra ea que orōnē ei⁹
ob sui p̄plexitatem. forsitatā effuge-
rūt. respōsionis ei⁹ intentio diri-
gatur. **A**reus

Bene sollicitissima mentis in-
tentiōe utpote vigilantissim⁹
cognitor. cautiorib; v̄tis p̄uisiōi-
bz. **N**ā in pene e memoria laps⁹ fu-
erat. hic actual⁹ q̄stiois. **E**dicit
igitur athanasius. quomodo. si

naturaliter genuit filium pater .
nature necessitatibus non tenea-
tur astrictus: ubi non voluntas .
sed ius nature copiam tribuit ge-
nerandi. Necesse est enim eam que
naturalibus agit motibus libera esse
non posse: tantoque patre in sue volunta-
tis effectu minus liberum: quanto et na-
ture sue iura dominantur. **Athanasius**

Ita quoque artius gloriatur in
inexpugnabili questione:
nichil ineptius . nichil absurdius
vniquam poterit inveniri . Et ob hoc
ea responsione quoque pullare in-
dignum crediderat: quoniamque solus
interdum stulticie notam incutere .
quicquid manum stultissime dicta re-
fellere. Quia ergo in eadem questio-
ne plurimum sibi opitulationis in-
esse confidit: quam velut incuital i-
lem sillogistice artis tendiculu .
petulantia satis super alio factantie
infligenda putavit: respondeat ut-
rum mutabile deum . an immutabilem
proferatur. **Artius**

Immutabile proferatur
Athanasius

Bonum igitur enim sapiens . ius-
tum . omnipotente consistens
atque perfectus. **Artius**

Sciam **Athanasius**
Voluntate immutabile . an na-
tura permanet inuictibilis .
Artius

Quid dicis non satis intelli-
go. **Probus**

Aperitum est valde quod inquit
et nullo oblatum te gmi-
ne obuelat. Interrogat enim . utrum

voluntate deum an naturaliter immutabi-
le dicimus: id est si ipsum quod bonum et sa-
piens creditur de . voluntate factum . an
privilegio maiestatis et quodam iure
nature huius virtutum effectibus pollet

Nihil horum temere. **Artius**

Audeo pronuntiare. **Probus**

Delibera igitur: quod debeas po-
scere deus respondere. Si utrum
quod dicitur . neutrum tenes: ac sic
eis a diuina perfelliois pietate extor-
tus: si nullam de deo religiose fidei o-
pionem retentis. Aut si vnum eligis
e duobus: ne diuina perfellioe vacas
habeas: dic utrum voluntate an na-
tura deus sit immutabilis profertur. **Atha-**

Quibus rationibus estibus. **nath**
Quare coartat agnitionis agite
Et manifestis auditoribus se libet patet
Peruides ei se inenodabilibus facti-
tationis mee laqueis trecentum . neque vo-
luntate deum . neque natura immutabile
voluntate profertur: sed de utroque idem
solus alius siluit . quod se in utroque capiendum
agnouit. Sed videas quomodo is qui sibi
interrogans loquendo presumpsit: plus
tunc reticendo prosperent. Dixit enim
preem nequaquam natura sed voluntate
filium genuisse: ne se aliquibus videat
nature necessitatibus libere. A quo dum quod
retere obnixus . utrum voluntate deum
an natura dicitur immutabile . ob id
de utroque reticuit: quia si dicitur na-
tura immutabile . omnem suam quam iten-
tauerat . fudit. Quod buerteret questionem
a certe in ea velut in quodam altioris
papiem baratru deandis. Necesse
erat sua nos in eum questionis spi-
cula retorquere: illicoque referre e-

Si natura dei est immutabilis. nec
bonus nec malus sine dubio profi-
tendus: quia omne quod secundum te natura
liberatur motibus. libertatis ca-
ret arbitrio. quem finalis natura
terminat. intra metas conditionis
tenet inclusum. Critique sicut unum quod
liberatur elementorum. sicut aqua et terra.
quod nichil aliud esse potest. quod id quod
est: dum neque melioribus augeri po-
testibus. neque in deterius relabi ac-
centibus nature legibus potest.
Quia vero secundum voluntate potius quam
natura allerit proficendum dum fili-
um patrem affectu necessitudine. in
naturali virtute genitum credit: au-
diat quod absurdi sensus rationatio illi-
us perfectiois intelligentiam consequatur.
Necesse est enim deum perfectum melioribus
electionis augeri. dum bonarum rerum
electione. perfectarumque ratione virtutum.
pro proprio successu. tendit ad sum-
mam: esseque aliquem eo superiorem. cui
per bonam voluntatem effectum placere per-
dat. **A** quo metuendum est. ne ali-
quo deciscat. si forsitan eum bonam
voluntatem intentio deserat: quoni-
am quidem necesse est ut eum qui nullo
subsidio naturalium adiuuante eru-
itur. sinistra voluntate interdum of-
fensio interpellat. **H**ec ergo toto irrelegi-
osius de deo dicuntur. tanto nequi-
us cogitant. **P**eruides ergo iudi-
cum summe. quodam impietatis instinc-
tu divine iura nature. virtutisque infec-
te subarum rerum factarum naturis. vo-
luisse artium comparare: ut scilicet
ob hoc non natura patet sed voluntate
filium genuerit. ne creaturae suae ratio-

nabilium. siue ratione carerent. modo na-
turalibus videatur necessitatibus sub-
iacere. **N**ed habeat quisquam talia se-
ntit. opinatiois siue auctorem artium
maiestatis laturus penale iudica-
um: tam inepta: tam sacrilega i-
dicando. **N**os vero divina eruditi
magisterio litterarum. hanc de deo reli-
giose opinionis sententiam retine-
mus: ut non aliud eius voluntate. a
liud credamus esse naturam. **N**amque
quod eum sapientem. bonum. omnipoten-
tem. perfectumque fatemur. non tamen ex di-
versitate virtutum consistente. et dis-
tincte alicuius rei qualitate compo-
situm asserimus deum: quia non ali-
us sapiens. nisi quia omnipotens.
nisi quia perfectus habetur. id est non
aliud in eo est bonitas. aliud sapi-
entia. non aliud omnipotentia. quod quod
perfectio. sed omnia haec in deo. uno
eo demum modo habentur. sed si-
gulari modo distincti non possunt.
Observa tamen. ne quia in deo mo-
dum diximus. quibusdam terminis
modificatum intelligas: qui siue vir-
tutis immensitate. uniuersa excedit.
Sicut enim cum immensum dicimus. non im-
moderatum volumus intelligi. vel cum
perfectum predicamus. non perfectum
inducimus: id est non per aliquas
virtutum efficacias. paulatim ex pie-
tate gradiente ad summa perfectionis fasti-
gia allerimus puenisse. ita etiam haec di-
ctum debes accipere. **S**ed ad apostolum
redeamus. **E**rgo deum qui paulo dubio si-
plex est. vides quodam vocabulo
nominibus appellamus. sapientem.
bonum. omnipotentem. primum. atque

perfectū: hoc quidē ad seipm: ad
nos hō misericordē piū. iustū. at
qz benignū: nec tamē multiplica
stutū qualitate ppositū q̄l q̄ aude
bit allerere. q̄ singulari stutū oī
potentia subsistens. pure ac sim
plex credit esse natū. **H**ic hāc
vna eandēqz natū stutē: huma
ne pditionis itelligētia naturalibz
impiae obstacul p̄pedita. vno ex
plicare sermone nō potuit. **E**t id
circo varijs & multiplicibz nomi
nū appellationibus vtitur: vt
hinc qualis ḡtaue sit diuine vic
tutis natura facilius coniciatur.
Que cum vna sit. eademqz sim
plex: vno tamen verbo non peni
tus explicatur. **N**am si verbi gra
tia per diuersas diuine operatio
nis species pateam9. & inquirā
mus. qua virtute conuerū tanta
libilitate celū extendent. terrā
qz immobili stabilitate fundauerūt.
atqz equora p̄ solubiles temporū
latias fuderūt. quia sapiens an
quia omnipotens: respondetur p̄
fecto. quia sapiens. & quia omi
potens. **E**t nūq̄ diuersitate vic
tutū. cōpositus erit? **N**equa q̄.
Hed vni9 virtutis. multe signi
ficationū species sunt: quia non
aliud agit in eo sapientia. aliud
omnipotentia. aliud prouidentia.
Veniāqz scriptum est. **D**omin9 sa
pientia fūdauit terrā: stabiluit
aut celos prudentia. **V**entū ei9.
dissiluerūt abyssi. **N**ū igitur eo ul
qz desipimus. vt dicam9. q̄ celū
quidē vna virtute id est prudentia.

et reane. alia id est sapientia subs
literūt: alia quoqz alia dei vic
tute id est sensu eius dissiluerūt
abyssi? **H**ed vide quēa dmodū
diuina scriptura. vt illius ablu
de opinionis abdicat erro. id
q̄ p̄ species nominū partita fue
rat. in vna itez colligit & conuit:
appellationis virtutē dians.
Omnia in sapientia fecisti. **E**t ite
rū. **O**mnia hec manus mea fe
cit. **V**ides ergo i dō cuius natū
simplex est. siue manū. siue sapiē
tiā. siue prouidentia. siue sensū. n̄ re
rū diuinitatē. sed vna indicat vtu
tē. **E**d cū ita sit null9 lā intērate
questionis relinq̄tur locus? q̄a q̄
rit vtrū dō pater volūrate an na
tura filiū generauit: cū in dō vt p̄
doam9 n̄ aliud sit volūtas. q̄ sa
pientia. n̄ aliud sapiētia. q̄ natura.
que virtus etiā appellat. **E**t cū
hec omnia p̄p̄ sit. sicut ap̄l̄s di
cit. nos autē p̄dicam9 p̄p̄m dī vtu
tē & dei sapiētiā. apparet eū libe
ra naturali virtutis omnipotentia
ex patre genitū esse. qm̄ natura i
dō. nō vt areus ridicula opina
tione necessitatis p̄dicioe. putatur: ne
& ip̄e pater. q̄ naturalit̄ libilit.
ex necessitate subsistere videatur:
sed cū libere poteritatis. & nullis
iuncta necessitatibz virtus. **Q**uē
quia non accepit aliūde. vt est
idcirco natura diat: tanq̄ fōs &
origo auctorū. **I**n hac q̄ natura fili
us ē. & i h̄ origines fōte libilit̄
p̄cellit tanq̄ ex sapiente. sapiētia.
ex fonte virt9. ex lumine splēdor

Que passio est natiuitas id est fili
us. id in se virtute inesse demon
strat. ut et semper in parte fuerit. et
editus nunquam a parte recesserit: sicut
sapientem sapientia non deserit. sicut
fortem sua virtus non relinquit. sicut
splendor se a lumine proprio non
separat. Arius

Intentate a me questionis
nodum: nunquam ut in videri va
les exsolue. Nam superius ut hoc
ita referat. dixisse me memini. de
um qui vniuersa complectitur. nichilque
extra se habet. nunquam per generatio
nis augmentum defluere posse.
et infinitum minime reducere: aut
erte substantia sua diuisione in filium
et partem tantummodo ante substantiam
per rata parte secretam a se. ac re
lectam. filium nominasse: tamquam sibi
detraxisse. quantum in filium contulit
se videri. Ad hec te nullum constat
dedisse responsum. Athanasius

Quod in quantum laboris amē
tie. ut diuine natiuitatis ar
chanum. ne superius quod angelorum
virtutibus cognitum. philosophicis
rationibus intelligari. magis quam fidei
reuerentia posse conspici arbitre
ris: et soli patri filioque et spiritui sancto per
sui magnitudine solummodo cognitum
intra humani sensus rationem con
cludis. et ac si vulgatum. ac si
nullius secreti rem. audaci dispu
tationis manu contrectas. Et
cum ne de creaturis quidem que
sub humani conspectus intuitu si
te sunt ratio reddi possit. quam inue
stigabili miraculorum ope subsistunt

tu creatorum eorum qui his multo
mirabilior prestat. quod dicitur
circumscriptis argumentis: indignis
et profanis rationibus vulgaribus. Sed
dum non vis fidei deseruere. dum de
dignaris miris et ineffabilibus
substantiis rebus. dum impatientie estibus
agitatus. ut imensa atque infinita
metris: teo intentionis tue productis
artificialibus: ut deus a cetero non genuerit.
aut si genuerit. omnibus a te ob
iectis additionum necessitatibus substantia
auerit. Sed quod tales nugas ore
sacrilego garris. et mole corpora
rea subtilitatem. vis introducere
deum: quod quod a te obiciuntur non ni
si visibilibus. et palpabili materia
extantibus queniunt rebus. Dum
enim conaris ostendere filium extrin
secum. et non de patris substantia
genitum: ad inanem philosophicam
artis relicta fidei simplicitate transis
ti. Ut quod diuina natura ex sui in
finitate decedere non potest. nec per
effluentes exuberantiam copias.
amplius reducere. stolidi atque
crassioris materie simillima indi
catur: que sine sui dampno ex se se
tribue quicquam non potest. Ergo quod
a augmentum res corpora sumit:
detrimentum res morti obnoxia se
tit. Videamus utrum deus. qui in nullo
est horum. ex seipso filium generando
nec substantiam suam per rata parte di
tulerit. ut Arius inani metu. et
superflua timoris formidine opi
natur: nec sibi aliquid detraxit.
quod confert in filium. ut hoc ipso
hodie caeat. et perfectus non sit: ad

eo si non indiget. videtur superfluo abundare. **P**rimo ergo videtur ab omnium corporalium passionum per septione et cunctis visibilibus naturarum conditionibus detrahitis. de spirituali natiuitate. spiritualiter disputemus: nec quicquam de ea non hinc sensus presumptione opinemur. **S**criptura itaque diuina. ut in possibilitate paternae generationis ostenderet: sensum. sapientiam. verbum. et lumen. filium esse narrauit. **V**entum scilicet. quo cuncta cogitantur: sapientiam. qua cogitata disponuntur: virtutem. qua disposita perficiuntur: verbum. quo perfecta nuntiantur: lumen. quo nuntia facta clarescunt. **E**t haec omnes nominum species: non diuersae sed una est virtus. **Q**uia enim vnius sermonis enuntiatione. magnitudo eius noscitur non potuit: idcirco multiplici vocabulorum appellatione distinguitur. ut ex diuersitate vel qualitate nominis quantitatem virtutis agnoscas. **Q**uia ergo consilium ab eo cuius consilium est. non separatur. quia virtus a forti non scinditur. quia sapientia a sapiente non discernitur. quia sensus a sensato non diuellitur. quia verbum a paterno ore non auferitur. quia splendor a suo lumine nulla secretionis discriminauit: manifestum est. patris nec augmentum suscepisse. nec detrimentum filium generando seculisse: quia haec in deo et naturaliter insunt. et ipsa se in eis naturaliter inest. sicut ipse se filius optime declarat dicens

Ego in patre et pater in me. **E**lle est et in se. non copia est exuberans id est extra redundans: quia ipse in in se id est in patre esse. non recipit a se: et nullat extra effluere. **N**on detrimenti iactura est dum cor sapientiam generat: dum prolium intellectus generat: dum orationem sermonem profert. dum lumen splendoris emittit. **I**ntest enim splendor in lumine. et lumen in splendoris: et ita in se videtur quod natura subsistit. ut neutrum sine altero esse possit. quia vbiusque lumen est. illic et splendor. pari modo in antis luminis claritate refidetur. **E**rgo pater non est copia superflue redundationis. tanquam extra se effluens. sed ex se a se in se. ut sapiens cor sapientiam. filium genuit: et idcirco ex huius infinitatis magnitudine nullum omnino recessit: sed neque substantie huius porcionem pro rata parte seceuit a se: quia lumen splendoris generando. separationi obnoxium non est: atque ita singula prosequendo. reperies patrem in sua generatione. nec copia redundans et amuli auctum non disse portionis detrimentum diminutum: nec separate substantiae diuisione seuerum. quia rerum natura cui sacra illa et ineffabilis generatio comparatur. nichil in se tale recipit. quod a exuberatione aut diuisione aut iactura obnoxium esse possit.

Probatur **C**ertum est quidem. naturam luminis et vbi. ac sapientie aliarumque virtutum ab eo se commemoratarum efficientias. huiusmodi additionibus tenentur non potest

le: sed utrius ut ais. p̄ne genea-
tionis natiuitas talib9 cōparet
exēplis diuinis te conuenit testi-
monijs edocere **Arcius**

Et supiore p̄secutione mea
ita exorsus sum: q̄ atha-
nasilus p̄fidie caritate p̄cipitatus
in profundū. cum vult faciendū sui
sermonis ostendē. nescius in cri-
mine v̄latur. scripturē dīne contra-
dicendo: eo q̄ in substantia dei co-
equat filiū genitorū. cū ip̄e fili9 de-
se testetur et dicat. Pater maior
me est: et qui me misit. mādātū
m̄ dedit. et n̄ ego veni sed ille me
misit. Et nō veni facere volūtātē
meam: et sicut dixit m̄ pater. sic
loquor. Et q̄ dedit m̄ seruauit et
omnia que m̄ dedit nemo auferet
a me: et rogabo eū. et exhibebit
m̄ plus q̄ duodecā legiōēs āgeloz.
Et hic calix si nō p̄t trālire. nisi
bibā illū. fiat voluntas tua: et
trāleat a me calix ille. nō sicut e-
go volo. sed sicut tu. Et que sūt
ei placata: ego facio semp. Et se-
dere ad dexterā meā v̄l sinistrā:
nō est meū dare vobis. Et dedit
illi nomē. q̄d est sup̄ omē nomē:
et exaltauit puerū suū. et b̄ndixit
it te dñs deus tu9: et exaltauit eū
a mortuis. et sedere fecit eū ad
dexterā suā: et multa h̄ys simili-
a que studio breuitatē omitto. **Di-**
ergo ab eo missus est: si sp̄ōtane
a volūtate nō venit. si volūtātē
suam nō facit. si q̄d ei dicitur loq̄-
tur: si sibi data custodit. si rogat.
si pro calice deprecatur. si nomē ab

alio accepit: si sedes discipul̄ pe-
tentib9 p̄p̄ia potestate non tribu-
it. que sunt p̄zi placata fecit et ab
ip̄lo a mortuis suscitāt: equū nō
videtur. vt qui de sua subiectione
tanta et talia dicit: p̄zi efficiatur
equalis. **Probr9**

Adūsum ista copiosa dīne
autoritatē testimonia. q̄ ab
arcio de fili9 subiectionē placata sūt.
aliqd athanasio p̄petē videt edi-
cē n̄ moret: n̄ sup̄stitiōe h̄mois. s̄
ex diuis voluminib9. a similib9. a
dissimilib9. vel coequalis. patri
filius demonstratur. ut agnita rei-
tate. que sane s̄di. ac rationi que-
runt roborētur. **Athanasius.**

Quantū velit p̄currat i elā-
tione sermonis. arcij calli-
ditas. et sibi de autoritate diuine
legis plaudent testimonijs. q̄b9
videlicet nitit. ab equalitate pa-
tris filiū sequatē. cūta q̄ ab e-
o prolux9 inserta nō s̄ntur. h̄yl
de eam testimonijs a nob̄ eius i-
sentio absq; vlla difficultate pro-
strabit. **Prellus** igitur filius de-
i i forma serui quam assūplerat
ex virgine. p̄zi dicitur esse subiec-
tus: apostolo paulo nihilomin9
affirmate. **Vbi** venit inq̄t plenitudo
temporis: misit d̄s filiū suū
factū ex muliere. factū sub lege.
Ille itaq; dicit esse subiect9 q̄ s̄
lege ex mulie nō s̄nt geneāt9: et i
ea forma minore se iudicat p̄ze.
quā s̄pl̄it ex v̄gine. **Nā** i forma
dei patris angelicus ei chor9 p̄-
batur p̄buisse ministeriū. **Ita** ut

euangelio scriptū est. Et discel
lit ab eo dyabolus: et tulerunt
angeli et ministrabant ei. Obiāt
q̄ volūtatem patris fecerit: non
suam. In hoc magis laudabilē
debet agnosci: quia qui patris
volūtatem equanimiter fecit, eq̄
litate ostendit. ap̄lo confirmante
Hec est inq̄t volūtās dei: in xp̄o
ih̄u. Nam quia addidit. sicut
dixit michi pater sic loquor: qua
re hominū genus qd̄ rectū est intel
ligens. audito hoc v̄bo turbes?
Si enim aliter xp̄s: q̄ deus pat̄
loqueretur: tunc magis patri ine
qualis vel dissimilis monstrare tur
Si vero que loquitur pater. ea lo
quitur filius: nunq̄ unequal patri
aut dissimilis inuenit. Qd̄ dedit
inq̄t michi seruan: et omnia que
m̄ dedit nemo aufert a me. Dona
enī dina hoc mō intelligēda s̄t: si
lio attributa. Dedit enī deus pat̄
do filio. omnipotentia omnipotēti.
maiestate tribuit maiestati. v̄tute
dedit v̄tuti. prudentia prudenti.
p̄scentia p̄scenti. diuinitate diui
nitati. eternitate eternitati. im
mortalitate equalitati. immortalitate
immortalitati. inuisibilitatem inuisi
bilitati. regi regnū. vitam vite. et
nō aliam ab ea quā habet. dedit.
et q̄tū habet. tantū dedit. vel si
qua alia q̄ pater filio iduisibilē
et inseparabilē cōtulisse mōstrat:
sed hec omnia nascēti potius q̄ in
di renti dedisse pbatur. Cui a fili
o dicitur. Omnia mea tua s̄t: et tu
a via mea s̄t. Si ista via q̄ phibe

Et p̄ filio cōtulisse. alia in eo. q̄
alia videtur esse in filio: mēdare
sine dubio fatm̄ filiu qui dicit su
a esse que patris s̄t. D̄ si in h̄is
que dixit filius. mēdare inuenit. et
euangelista qui ait. equalem se fa
ciens do. omni v̄tute fallitur: ac
sic nec pater filio integre. ac vera
tē aliquid cōtulisse mōstrat. D̄
si vera sunt. sicut s̄t. q̄ pater fili
o inseparabiliter idiscrete cōtulit cōti
celesant hominū demētū lingue q̄
nitūtur filiu a patre subleat a se
parare. Rogat filius pat̄: vt ho
nē verū se gestare contendat. Nā
vt v̄tatis sue intimaret potentia
mari impauit et ventis. et quiq̄
milia hominū de q̄nq̄ panibus
satiāuit. Calicem palliois vt ho
mo tristis accepit: vt deus aut
fontē aque viue. saliet̄ in vita e
terna pp̄ināuit. Accepit nom̄: vt
in h̄ noie relatiua terrestria et infer
na ip̄m adorēt. Et exalta 19 ē de
ymis ad sup̄iora id ē de carne hu
mane fragilitate ad d̄m gl̄cētē.
sedēs ad dexterā maiestatis: vt eū
nō dubitet huāna infirmitas seq̄.
vbi caput suū vident gl̄an. Vne
tus ē: vt eris m̄ ip̄i v̄nitione.
malo p̄ois hois delicto purgem̄.
Exultat a mortuis ē. vt nos exē
plo resurrectionis a mort̄ caule li
bē. Dedit discipulis petētibz se
n̄ posse dare testat̄: ne it̄ eos diuor
tiu nascēt̄. Nā q̄ ait n̄ ē meū dare v̄
Et ip̄e iā dudū discipulis xij. sedū
iudicādi tribuit pot̄tē. Que s̄t p̄i
placata fecit: q̄a p̄trāna facē nek̄.

Nam quia venit . non ut faceret
voluntate sua . sed voluntatem eius
qui misit illum . dixit . ut faciam
voluntatem tuam . deus meus vo-
lui : et voluntarie sacrificabo tibi
Quia ait : pater maior me est : dixit
ego et pater unus sumus Et sint in
nobis unus . sicut ego et tu sumus
unus : et omnia mea . tua sunt Et
credidit quia ego in patre : et pater in me
Et pater meo operatur : et ego op-
eror Et sicut pater suscitavit mortuos .
et vivificavit : ita et filius quos vult
vivificat Et qui me videt : videt et
patrem Et qui me odit : odit et patrem
meum Et clarificavit filium suum : ut et fi-
lius suus clarificet eum Et ego cla-
rificavi te super terram : et manifesta-
vi nomen tuum hominibus Et ut omnis
humane cavillationis quiescat inter-
itio . iohannes evangelista . augustinus super
plus sum testimonio . noscens in
spiritu futura et plenitudo in plenitudo
malitiosa hereticorum recordiam :
ait . In principio erat verbum . et ver-
bum erat apud deum . et deus erat ver-
bum Si hec tanta divinitati conve-
nientia . quibus et patrem et filium unum
esse docuimus perfidie non sufficiunt :
alia si videtur superiora dicemus

Probatur

I huic tam valide . et certe
plecationi . arrius nihil sicut ob-
viare . certum est eum non rationem
sequi . sed per verborum irrationabili-
um campos . effrenatus euagari :
qui usque nunc trinum substantiarum ra-
tionem . ut superius fallens . sicut atha-
nasia . unus . et permixtus docuit do-

umentis . per nescio quas nebu-
larum caligines arriens . assertio-
nem suam nequerit demonstrare .

Arrius .
Quid quia ex divinis o-
raulis athanasius nescit . quibus
dam articulis filium unum esse
substantie . et coequalem esse au-
tu temerario nihil est affirmare :
et spiritus . qui patris et filii mis-
ter est : hylite debet equali quessio-
ne conferri : cum ipse filius dicat . ille
me glorificabit . quia de meo accipi-
et Et mittam vobis spiritum veri-
tatis . et spiritus a me procedit . et
que pater mittet in nomine meo
Et pater ad mortuorum ossa dicit .
Dabo spiritum meum in vos : et vivetis
Quid is qui a patre procedit . vel mit-
titur . eum debet equari : aut una-
cum eodem posse potestate potiri :

Athanasius

Sapientia et virtutem dei filium
esse . iam quidem superius demonstra-
vi . ubi apostolus dixit probavi . christum
dei virtutem et dei sapientiam : sed et
nunc ut et plenius et verius si neces-
sarium iudicatis . de hac eadem proba-
tione replio testimonia Ipsa sapi-
entia id est filius per salomonem clami-
tat dicens . Ego ex ore altissimi
procelli : et ante inquit omnes colles ge-
muit me Et quod eadem sapientia primi
luminis splendor sit : preda salo-
monis patris david atque apostoli testi-
monio probatur Salomone quidem
ita dicente Splendor inquit lucis
ne et speculum sine macula per quam
in quo sine dubio pater videtur .

ut ipse in euangelio filius ait: q̄
videt me. videt et patre. Quia etiam
dauid apertius declarat: cum ad
patre loquitur dicens. Apud te est
fontis vite: et in lumine tuo vide
bimus lumen. Audis lumē in lu
mine cerni id est patre in filio con
templari. Paulus quoque congruen
tia hys predicat dicens. Qui cum
sit splendor et ymago substantie eius
Verbum etiam nominatur: sicut pa
ter ad demonstrandam generationis
sue impassibilitatem pronuntiat di
cens. Eructavit os meum verbum
bonum. Et verbo domini celi firma
ti sunt. Et in principio erat verbum
et verbum erat apud deum. et deus
erat verbum. Deus inquit erat verbum
non prolatum. et sono vocis tra
liens: sed substantiat in sua s
tute manens intelligas verbum.
Sed et q̄ consilium sit placitas testis
est dicens. Et vocabitur magni q̄
filij angelus id est paternorum trac
tatum. vel consolationum dispensator
et auctor: ymo ipsa consolatio. et
tractatus. Denique etiam patrum pe
ccatorum demonstrat: ut salomon ait.
Deus sapientia fundavit terram. Ita
biluit celos prudentia: sensu eius
abyssi dissiluerunt. De quo sensu
placitas et replius dicit. Quis cog
nouit sensum domini: sed illud euange
licum quia nemo nouit filium nisi pa
ter. Claruit igitur quantum arbitror
patre ex se filium generando et eundem
in semet habendo. nec auctum et dif
fultum. nec fuisse penitus diminutum
dum qui generat in nascendis perfecte

nature sua dinoscatur permanere non ex
tra se ut quod diffundit dum ut quod in se
sua manere cognoscatur sicut placitas
in extra infinitate patris nature tam vel
tra se effluentem filium. sed in se per
communis substantie unitatem ha
bitantem patre et filium declarat:
cum ad ipsum filium loquitur di
cens. In te est deus: et non est deus
extra te. **Probus**

Quantum facultate percipi
ende rationis humani sen
sus copiositas prestat. plenissime
reor at hanc alium superioris quatuor
cule notola. totaque seculi oleo o
pimonis ambigua. in quibus no
stra heret intentio. penitus am
putasse. Si hoc apud etiam acrio
claruit edicat apertius: et de hys
ad alia. u tamē aliqua superesse
putatis. tantē aliquo traleatur:
quo a lenis valeam operis hu
ius terminare negotium. **Arius**

Simile per uigili. et sensu
sagaallio sumati pualati
q̄ quatuor a me apolitanū dicta
rimens: profecto repenes atha
nasilū nō ad omnia dedisse respolu

Quod nā q̄ sūt in q̄b9 tibi nō
satis factu eē arbitrarie? **Arius**

Quid op9 eē eadē uel9 repetē
do longū disputatiois finē
trahere. cū iam coueriat ultimā te
de cognitiōe sententiā p̄mere?

Semiplenā. nō **Probus**
oportet sūiaz referre. Vra eti
ā prudentia meū parit recognoscere
ab h̄ etiā de scō spū aliq̄ vos debē